

Máxima Zorreguieta
Moederland

MARCIA LUYTEN BIJ DE BEZIGE BIJ

Dag Afrika
Het geluk van Limburg

Marcia Luyten

Máxima Zorreguieta
Moederland

2021

DE BEZIGE BIJ
AMSTERDAM

Deze uitgave is mede tot stand gekomen met steun van
het Prins Bernhard Cultuurfonds.

PRINS BERNHARD
CULTUURFONDS
De kunst van het geven

Copyright © 2021 Marcia Luyten
Omslagontwerp Studio Jan de Boer
Omslagillustratie © ANP
Foto auteur Keke Keukelaar
Vormgeving binnenwerk Ceevan Wee, Amsterdam
Illustraties binnenwerk © Floor Rieder
Druk- en bindwerk Wilco, Amersfoort
ISBN 978 94 031 9480 6
NUR 320

debezigebij.nl

Marcia Luyten kan als spreker worden geboekt via Beespeakers.com,
het sprekersbureau van De Bezige Bij.

Bij de productie van dit boek is gebruikgemaakt van papier dat het keurmerk van de Forest Stewardship Council (FSC®) mag dragen. Bij dit papier is het zeker dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid.

*‘Wij zijn allen ballingen, levend binnen de lijst van
een vreemd schilderij. Wie dit weet, leeft groot.’*

LEONARDO DA VINCI

Inhoud

Woord vooraf 9
Stamboom 16
Kaarten 18

Proloog 21
HOOFDSTUK 1 Wortels 23
HOOFDSTUK 2 Moederland 59
HOOFDSTUK 3 Tragedie 99
HOOFDSTUK 4 Familia 135
HOOFDSTUK 5 Zusterschap 171
HOOFDSTUK 6 Karakter 203
HOOFDSTUK 7 Plata 229
HOOFDSTUK 8 Manhattan 263

Dankwoord 303
Bibliografie 305
Noten 309
Illustratieverantwoording 321
Register 323

Woord vooraf

De vijftigste verjaardag van koningin Juliana naderde toen Henriëtte de Beaufort door haar uitgever werd gevraagd om de biografie van de koningin te schrijven. Na ‘eerlijk peinzen’ liet ze De Bezige Bij weten dat niet te zullen doen. ‘Een biograaf, wil hij een biografie van binnenuit schrijven, delft diep in de binnenhof van zijn hoofdpersoon,’ zo zei ze later. ‘Nooit kan een biograaf, zonder schromelijk indiscreet te zijn, een nog levend mensenkind oproepen, en zeker niet, wanneer het een regerende vorstin geldt.’¹

Het is wat je de eerste wet van de biografie zou kunnen noemen: schrijf een biografie over iemand die flink dood is. De turbulentie van dat bestaan is geluwd, de meeste eraan verknoopte levens zijn wat losser verbonden, en vertelde verhalen tasten de band met de hoofdpersoon niet meer aan. Die wet geldt eens te meer wanneer de hoofdpersoon koning of koningin is. Er mag dan in twee eeuwen aan de monarchie het nodige zijn veranderd, discretie is gebleven en de prestige van een band met het koningspaar is onverminderd groot.

Van Henriëtte de Beaufort had ik nog nooit gehoord toen eind 2016 mijn uitgever opperde dat ik de biografie van koningin Máxima zou schrijven. Het was vijf jaar voor haar vijftigste verjaardag. Ik hoefde niet lang na te denken. Ik had daar geen be-

langstelling voor. Nooit had ik mij met een koningshuis beziggehouden. Geen plakboeken aangelegd of koekblikken verzameld. Nooit roddelbladen gekocht om over Oranjes te lezen. En wat het zwaarst woog: ik zag mijzelf niet met een schrijfblokje in de struiken van een paleistuin liggen. Want als de Oranjes één ding duidelijk maken, is het dit: hun privacy is heilig. Zonder toegang tot primaire bronnen is zo'n boek niet te schrijven. Dus ik bedankte voor de eer.

Maar Francien Schuursma gaf niet meteen op. Wat als we kunnen praten met mensen om de koningin heen? Stel dat het koningshuis ruimte laat voor een zo goed en correct mogelijke weergave van Máxima's leven? Er was wel een kroonjaar in aantocht.

De komst van de Argentijnse Máxima Zorreguieta uit New York veranderde na 1999 het Nederlandse koningshuis. De partner van kroonprins Willem-Alexander bewoog zich met ogenschijnlijk gemak en zichtbaar plezier door alle delen van de samenleving. Het vorstenhuis was er levendiger, joyeuzer en mondainer door geworden. Maar in hoeverre veranderde Máxima ook de monarchie? Welke invloed heeft ze op het functioneren van het koningshuis? En wat bereikt ze met haar werk op het internationale toneel?

Het verleden leert dat de partner van een vorst geen makkelijk leven wacht, maar deze vrouw lijkt zich van die wetmatigheid weinig aan te trekken. Dat roept allereerst de vraag op: hoe is koningin Máxima geworden tot wie zij is? Wat tekent de omgeving waarin ze opgroeide, twaalfduizend kilometer ver in een Latijns-Amerikaans land? Door wie is zij beïnvloed? Met welke waarden werd ze grootgebracht? Welke karaktertrekken uit haar jeugd zien we in de koningin van vandaag en welke eigenschappen moest ze afleren? Waar beleefde Máxima plezier aan? En waar is ze door het leven op de proef gesteld?

De uitgever van De Bezige Bij vond dat dit portret moest worden geschreven door een generatiegenoot. Iemand die even oud is, die eveneens als econoom door Afrika reisde, ook een werkende moeder van drie en net zo dol op feestjes. Francien keek mij vragend aan. Ik beloofde te onderzoeken wat mogelijk was.

Een klein halfjaar later liet de Rijksvoorlichtingsdienst weten dat er geen bezwaar was tegen het voorgestelde boek. Ik zou familie, vrienden, studiegenoten en oud-collega's kunnen interviewen, als die daar zelf voor voelden. Het boek werd begrensd door twee afspraken. Als schrijver ben ik onafhankelijk, vrij om te praten met wie ik wil. En het boek wordt niet geautoriseerd. Daaruit volgde dat ik geen toegang heb tot leden van het Koninklijk Huis, aangezien die onder ministeriële verantwoordelijkheid staan, en dan is autorisatie onvermijdelijk. Het hof en de RVD hebben het manuscript vooraf niet ingezien.

Dat was het formele kader, de buitengrenzen van dit project. Eenmaal in de binnenring bleek al snel het gelijk van Henriëtte de Beaufort. Zelfs met deze unieke toegang tot primaire bronnen was de informatie beperkt. Ik moest spelen met twee handicaps.

Allereerst: mensen die bereid zijn tot een interview, zijn erg voorzichtig. Hun loyaliteit ligt – begrijpelijkerwijs – bij hun dochter, zus, vriendin, collega of werkgever. Zoals een vriendin het verwoordde: ‘Waarom zouden wij een vriendschap van bijna vijftig jaar riskeren voor een journalist die ons verder niks te bieden heeft?’² En dan is de openheid in Argentinië nog aanzienlijk groter dan in Nederland; familiebanden en oude vriendschappen zijn blijvend, ongeacht functie en rang. Bovendien gaan die gesprekken over de voltooid verleden tijd, over een afgerond deel van Máxima's leven.

In Nederland geeft iedereen zich rekenschap van de maatschappelijke positie van de hoofdpersoon. Enerzijds omdat omgang met het koningshuis sociale prestige geeft. Zo is er het ver-

haal van vrienden van Willem-Alexander en Máxima die meenden dat ze geen uitnodiging hadden gekregen voor het koninklijk huwelijk en snel voor die bewuste dag een vakantie ver weg boekten. (De uitnodiging kwam later.) Die prestige komt met discretie. Anderzijds omdat iedereen ervan doordrongen is dat wanneer uit intieme kring verhalen naar buiten worden gebracht, deze mensen helemaal geen privéleven meer hebben.

Daarmee was duidelijk wat de condities zijn om een boek als dit te kunnen schrijven. Voor mijn onderzoek heb ik kunnen spreken met 132 mensen, van wie 89 specifiek voor *Moederland*, allen op vertrouwelijke basis. Dat betekent dat ze niet mogen worden geciteerd en anoniem willen blijven.

Zelf zou ik graag openheid geven en verantwoording afleggen over de herkomst van mijn materiaal. In een tijd vol nepnieuws is het belangrijk dat de auteur van een biografie zich verantwoordt. Juist in het geval van een koningshuis wordt veel beweerd en verzonden en is het in mijn belang dit boek te onderscheiden van roddel, gerucht en fictie.

De tekst is daarom wel voorzien van een notenapparaat, waarbij alle verwijzingen naar gesprekken zijn teruggebracht tot 'Interview'. Om mij niettemin te kunnen verantwoorden, is bij uitgeverij De Bezige Bij het volledige notenapparaat gedeponneerd. Dat is niet openbaar. Alleen in een uitzonderlijk geval van onduidelijkheid kan het worden ingezien.

Deze werkwijze stelde mij in staat te spreken met Máxima's beste vrienden en familieleden. Daarvoor heb ik verschillende reizen gemaakt, waarvan drie naar Argentinië. Zo heb ik heel dicht bij de jonge Máxima kunnen komen. De mensen die mij ondanks hun aanvankelijk ongemak te woord hebben gestaan, ben ik dankbaar voor hun vertrouwen.

Een tweede handicap vormt de beperkte beschikbaarheid van geschreven bronnen. Het Koninklijk Huisarchief over koningin Máxima is nog gesloten en ook het persoonlijk archief is niet toegankelijk. De mooiste bronnen van een biograaf, egodocumenten zoals dagboeken en brieven, heb ik niet tot mijn beschikking. Daarmee is de toegang tot de ‘binnenhof’ van de hoofdpersoon beperkt. Om die reden kan dit boek geen volwaardige biografie zijn. Voor een koningin in de bloei van haar leven is een biografisch portret het hoogst haalbare.

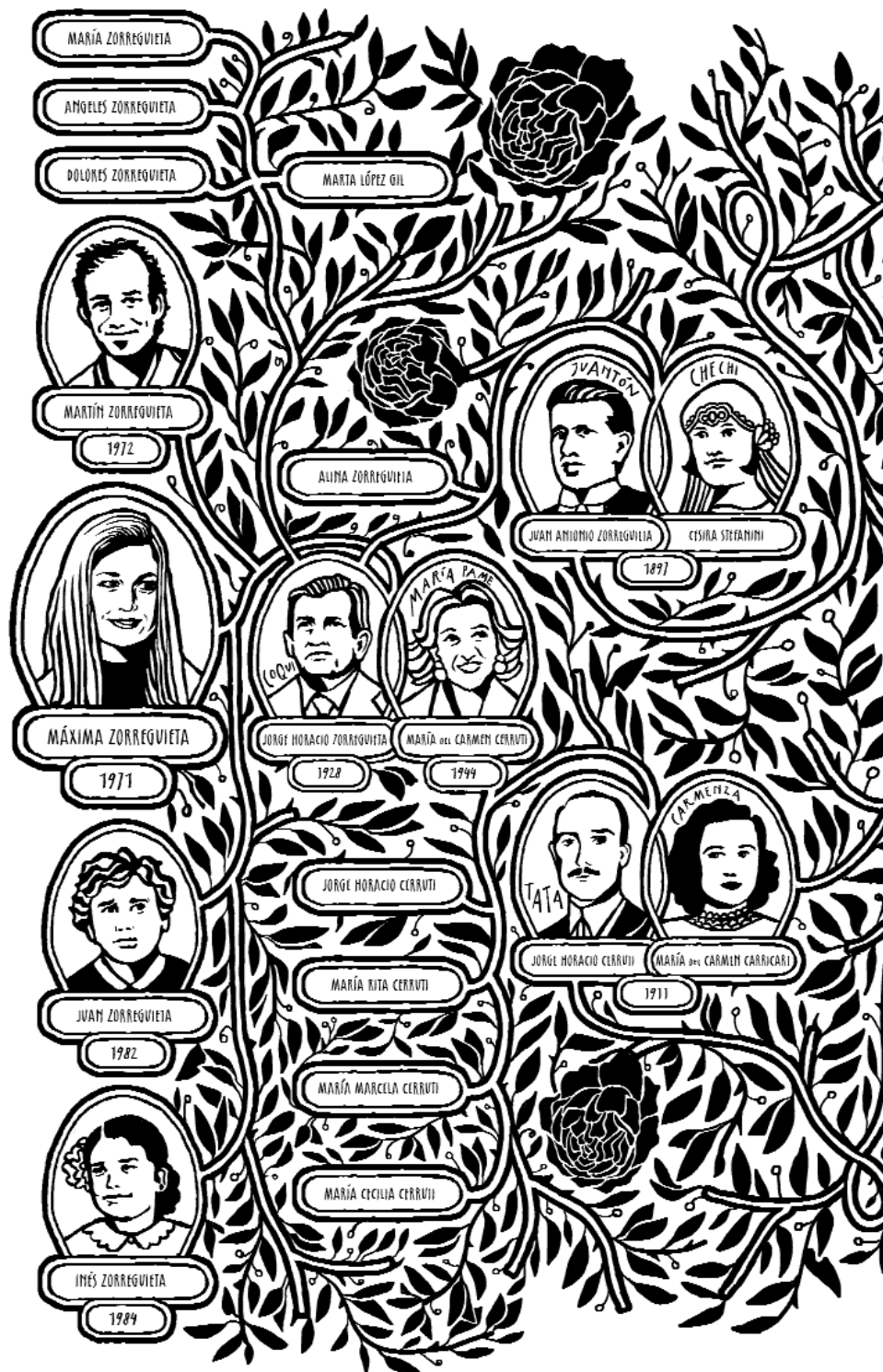
Het leven van Máxima Zorreguieta veranderde ingrijpend nadat ze op 31 augustus 1999 in de krant stond als de vriendin van de kroonprins. Er is een leven voor en een leven na de telelens. Dat zij sindsdien is afgeschermd, liet zich ook voelen in het materiaal voor dit boek. Over de periode na 1998 worden minder anekdotes gedeeld, mensen spreken minder vrij. Daarmee was in het boek een stijlbreuk onvermijdelijk. Om die reden is besloten het verhaal over het leven van koningin Máxima te vertellen in twee boeken: het eerste speelt zich af in haar moederland, het land waar haar wieg stond. Het tweede boek in het land waar ze een nieuw thuis vond, naar het Romeinse gezegde: *Ubi bene, ibi patria*. Waar het leven goed is, daar is mijn vaderland.

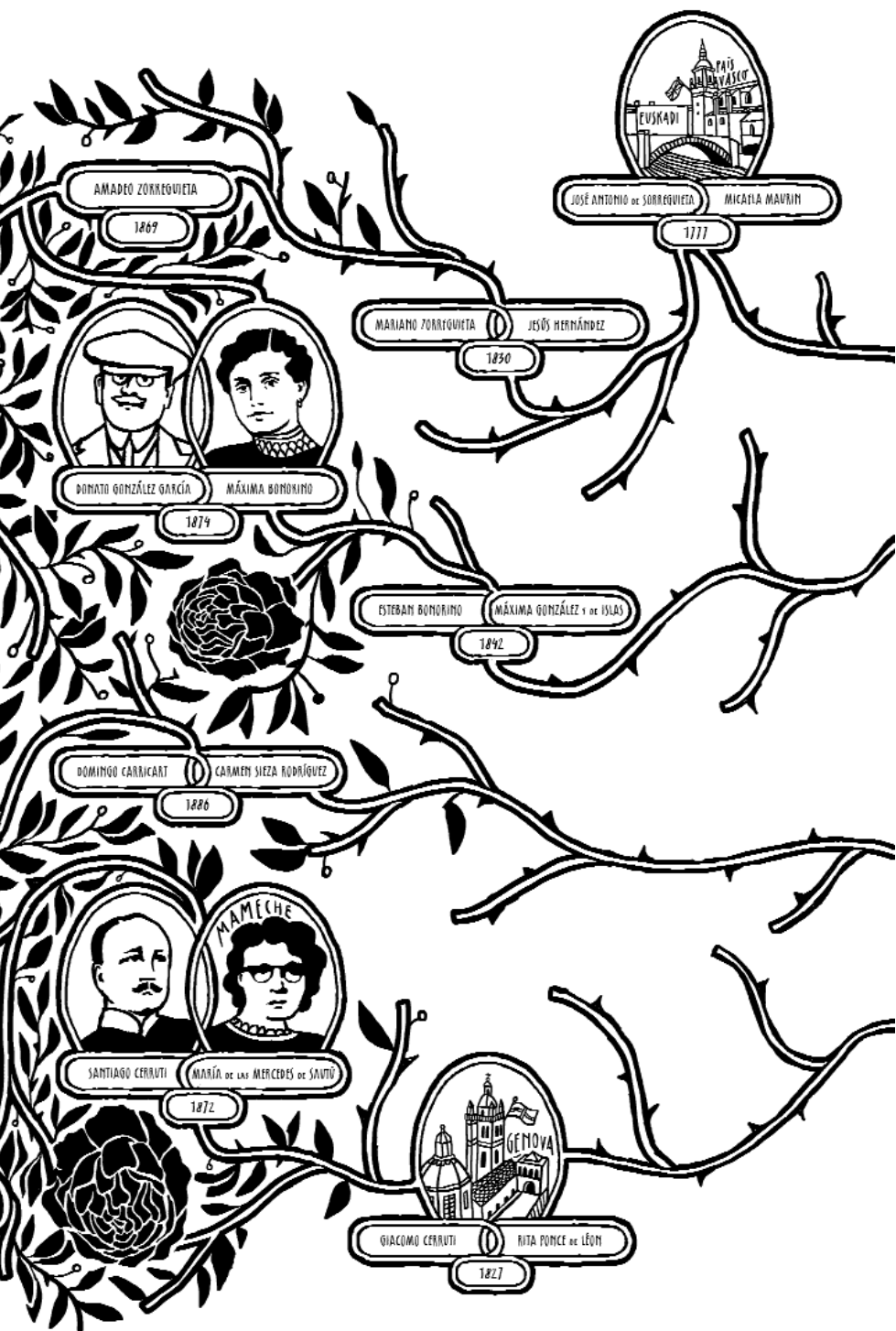
Máxima Zorreguieta groeide op in een land dat zijn meest bewogen jaren doormaakte. Nadat een grootse toekomst verloren was gegaan, stevende Argentinië begin jaren zeventig af op zijn financiële en morele failliet. Het gezin Zorreguieta bevond zich midden in de storm.

Het privé domein van Máxima's jeugd is daarmee verknoopt met de geschiedenis van Argentinië. Dit eerste boek laat zien hoezeer Máxima de koningin is gevormd door haar moederland. Door de drijfveren van Italiaanse en Baskische migranten. Door

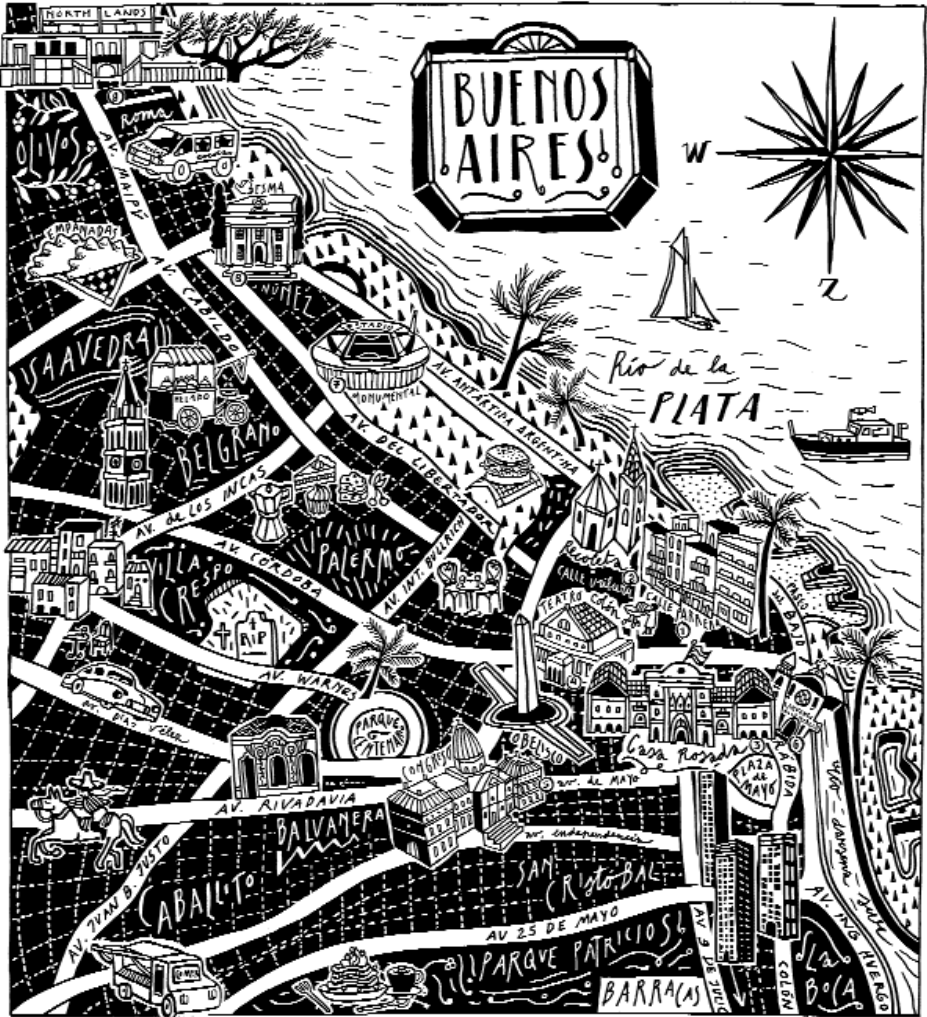
het verlangen naar Europa. Door de *familia* en door innige vriendschappen. Door de diepgevoelde wens ertoe te doen.

Over een gewoon meisje dat koningin wordt, zijn genoeg sprookjes verteld. Deze geschiedenis is niet geromantiseerd noch gedramatiseerd. Ze bevat geen imaginaire of ingevulde dialoog. Elke scène is waargebeurd. Zoals in alle non-fictie moest soms met een beperkte hoeveelheid pixels het beeld voorzichtig naar de werkelijkheid worden scherpgesteld. Maar dat alleen om een portret te schetsen van een heel mens. Van een leven zoals het is geleefd.

Argentinië

- 1 Buenos Aires
- 2 Pergamino
- 3 Las Escobas
- 4 Mar del Plata
- 5 Bahía Blanca en Pehuen-có
- 6 Salta
- 7 Mendoza
- 8 San Carlos de Bariloche
- 9 Villa Cerro Catedral
- 10 Uruguay: Punta del Este
- 11 Brazilië: Lagoinha
- 12 Falklandeilanden

Buenos Aires

- 1 Calle Parrera 121
- 2 Calle Uriburu 1252
- 3 Casa Rosada en Plaza de Mayo
- 4 Teatro Colón
- 5 Congreso
- 6 Convento de la Merced
- 7 Estadio Monumental
- 8 Esma
- 9 Northlands

Proloog

Padre Storni is er de man niet naar om met zijn studenten in discussie te gaan. De oude priester doet wat hem is opgedragen: hij geeft de aankomende economen onderricht in de grondslagen van de katholieke leer. In een kil zaaltje in een klooster staat Storni voor dertig jongeren, vooraan gaat een vrouw half verscholen achter vanilleblond haar. Wat hij zegt schrijft zij op. De mannen naast haar luisteren met de armen over elkaar.

De priester behandelt de kerkvaders. De vrouw, zo doceert Storni, staat tot de man als het onvolwaardige tot het volmaakte. De ondergeschiktheid van de vrouw is de natuurlijke en goddelijke orde der dingen. En wat betekent dat? Hij kijkt even rond. 'Dat betekent dat het de taak is van de vrouw haar man te steunen. De man gaat 's ochtends naar zijn werk. De vrouw is thuis en zorgt voor haar kinderen. Wanneer de man 's avonds thuis komt, moet het huis schoon zijn en het eten gereed.'¹

Máxima Zorreguieta valt op wanneer ze alleen maar stil en schrijvend in de collegebanken zit, zo lang en blond, maar de meeste aandacht trekt ze doordat ze, volgens haar medestudenten, nogal 'luidruchtig' is. Ze mengt zich in alle discussies. Ze heeft uitgesproken meningen en daagt haar docenten met vragen uit. Op de middelbare school heeft ze geleerd zich vrij uit te spreken.

Zodra padre Storni een punt zet, steekt ze haar hand op: ‘Als het klopt wat u zegt, waarom zouden wij vrouwen dan naar de universiteit komen?’

De padre begrijpt haar niet helemaal. Hoezo niet kloppen? Hij doceert de leer van Thomas van Aquino.

Máxima: ‘Nou, wat heeft het dan voor nut dat wij vrouwen naar de universiteit komen, als we alleen geacht worden het huishouden te doen en onze echtgenoot te verzorgen?’

De zaal houdt de adem in.

Op deze al weinig progressieve faculteit hoort Storni tot de conservatieven, een vijand van de vrijdenkendheid. Het blijft lang stil en de studenten zien de grijsbleke man van kleur verschieten. Storni wordt rood. In zijn hals knelt de rechtopstaande zwarte kraag met het witte boordje. Dan ontsteekt hij in woede. Hoe zij zich zulk een brutaliteit durft te veroorloven?! Storni begint een tirade die aanzwelt tot een definitief oordeel: *¡No puede asistir más a esta clase!*² U verlaat mijn klas! En u komt er niet meer in.

Máxima pakt rustig haar spullen in en loopt naar de deur. De kalmte is schijn. De verwijdering uit het college stelt haar voor een immens probleem. Theologie is een belangrijk vak. Zwaar, en verplicht bovendien. Zonder colleges heeft ze geen toegang tot het examen. En dan mist ze ook nog eens alle aantekeningen.

De hele jaargang telt niet meer dan veertig studenten en de zes mensen uit haar studieclubje zijn echte vrienden. Ook als ze niet studeren brengen ze veel tijd samen door. Ze draaien muziek, discussiëren en lachen veel, samen gaan ze naar bars, feesten en clubs. Maar nu Máxima padre Storni een vraag stelt die hij niet verdraagt, nu de priester in toorn ontsteekt en haar verbant uit zijn lessen, nu ze het risico loopt het duurbetaalde academisch jaar niet te halen, zwijgt de groep. Niet één van haar vrienden gaat staan. Niemand neemt het voor haar op. Door een vacuüm beweegt Máxima zich naar de uitgang.

HOOFDSTUK I

Wortels

Wie in Buenos Aires iets voorstelt, verlaat vrijdagavond de stad. Driehonderd kilometer, het zou een lange, slopende rit aan het einde van de schoolweek zijn als Máxima, Martín en hun ouders de tocht niet zo graag maakten. Jorge Zorreguieta doorsnijdt de stad, draait zijn Ford Taunus noordwestelijk de RN8 op om het avondverkeer achter zich te laten en de pampa op te rijden, richting Pergamino. 's Zomers langs gebakken akkers en graanvelden die oplossen in de horizon. In de winter is de pampa een stilven in hard Hollands licht. Dan jakkert de wind en zakt een lucht als leisteen tot laag boven het bleke veld.

Máxima Zorreguieta is geboren en opgegroeid in de binnenstad van Buenos Aires. Ze houdt van de flair van het stadse leven. Van de ijssalons en patisserieën, van Parijse terrasjes waar dames van tachtig van een espresso nippen, ze houdt van theaters, opera en restaurants, van de feesten thuis bij vrienden en het dampend stampen van de nachtclubs, in al die opzichten is ze vol overgave *porteña*, een vrouwelijke inwoner van Buenos Aires. Máxima is jong in een mondaine stad die onverbrekelijk verbonden is met het platteland. Want daar draait in Argentinië alles om: om familie en om grond.

De boerderij van Jorge Zorreguieta ligt zo'n veertig minuten rijden achter de provinciestad Pergamino. Hij, María en de kinderen noemen Las Escobas zijn boerderij. Dat zegt niet zoveel over eigendom als wel over toebehoren. Het gemengd boerenbedrijf dat Zorreguieta eind jaren vijftig mee had opgebouwd en waarvan hij mede-eigenaar is, wordt geleid door een goede vriend. Het zakelijk deelbelang is beperkt, groot is het gevoel er thuis te zijn.

Zolang Máxima zich kan herinneren, brengen ze hun vrije tijd door op het platteland. In draf zweefde ze over de pampa, nog voor ze goed en wel kon lopen. Met haar rug tegen haar vaders buik zat ze voor op zijn paard. Het gauchozadel bedekt met een wollen plaid en een schapenvel is zacht en ruim genoeg voor twee. Later kwam ook haar moeder mee, de kleine Martín tegen zich aan. Ze reden langs de koeien, keken hoe de mais bloeide en de tarwe zijn aar uit zijn schulp duwde. Soms waren ze uren weg, onder de hemelsbrede vlakke met zijn vieren op twee paarden.¹ Jaren later zal Máxima zeggen: heel diep in mij zit een *farm girl*.²

Ze zijn pas echt aangekomen op Las Escobas wanneer ze hun stadse tenue verruilen voor dat van het land. Als kleuter was Máxima trots geweest toen ze haar eerste schooluniform kreeg voor Northlands, haar lagere en middelbare school. Zelfs al is de wollen rok te warm in de zomer, ze draagt het uniform graag; het maakt haar deel van het geheel. Maar op de farm dragen zij wat gaucho's dragen. Het elegante *urban casual* van María, het pak van papa en de schoolkleden van de kinderen, allemaal gaat het uit.

Máxima trekt dan haar *bombacha* aan, de traditionele broek met plooiën vanboven, geborduurde stiksels op de zakken en de pijpen gestoken in hoge leren laarzen. In de zomer loopt ze op espadrilles met een juten zool. Op het hoofd dragen Máxima en haar broer Martín de *boina*, een rode of zwarte Baskische baret die lobbijg over één oor zakt. Later zal zij de voorschriften voor